

**КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА**

ГЕОГРАФІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

Кафедра гідрології та гідроекології

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

**Агрохімічні засоби в природних водах
для студентів**

галузь знань 10 – Природничі науки
спеціальність 103 - Науки про Землю
освітній рівень магістр
освітня програма Гідрологія
спеціалізація Гідрологія
вид дисципліни вибіркова

Форма навчання	денна
Навчальний рік	2019/2020
Семестр	3
Кількість кредитів ECTS	7
Мова викладання, навчання та оцінювання	українська
Форма заключного контролю	іспит

Викладачі: **Хільчевський Валентин Кирилович**, доктор географічних наук, професор

Пролонговано: на 20__/20__ н.р. _____ (_____) «__» 20__ р.
(підпис, ПІБ, дата)

на 20__/20__ н.р. _____ (_____) «__» 20__ р.
(підпис, ПІБ, дата)

КИЇВ – 2019

Розробник: Хільчевський Валентин Кирилович, *доктор географічних наук, професор*

ЗАТВЕРДЖЕНО

В.о. зав. кафедри гідрології та гідроекології

Гребінь В.В.

(підпис)

Протокол № 12 від «13» червня 2019 р.

Схвалено науково - методичною комісією географічного факультету

Протокол від «30» серпня 2019 року № 5

Голова науково-методичної комісії

Запотоцький С.П.

(підпис)

«30» серпня 2019 року

ВСТУП

1. Мета дисципліни «Агрохімічні засоби в природних водах» – формування системи знань про агрохімічні засоби; знання про вплив агровиробництва на забруднення природних вод; оцінювання та прогнозування якості природних вод у результаті можливого надходження у добрив і пестицидів.

2. Попередні вимоги до опанування або вибору навчальної дисципліни:

1. *Успішне опанування курсу «Основи гідрохімії».*
2. *Знання теоретичних основ гідрохімії та загальної хімії, а також гідрохімії України.*
3. *Володіти елементарними гідрохімічними поняттями про водні об'єкти, їхній гідрохімічний режим, оцінку якості вод в результаті антропогенного впливу.*

3. Анотація навчальної дисципліни: навчальна дисципліна «Агрохімічні засоби в природних водах» є вибірковою дисципліною циклу професійної та практичної підготовки освітньо-кваліфікаційного рівня «магістр». Вона присвячена вивченню основних джерел забруднення природних вод в результаті застосування агрохімічних засобів у сільськогосподарському виробництві; вивченню поведінки добрив і пестицидів у ландшафтах; вивченню впливу агрохімічних засобів на стік хімічних речовин і якість природних вод.

Навчальна дисципліна «Агрохімічні засоби в природних водах» є складовою комплексної підготовки фахівців освітньо-кваліфікаційного рівня «магістр» спеціалізації «Гідрологія» спеціальності «Науки про Землю».

4. Завдання вивчення дисципліни полягає – у знанні основних джерел сільськогосподарського забруднення природних вод; вивченні поведінки добрив і пестицидів у ландшафтах; вивченні впливу агрохімічних засобів на стік хімічних речовин і якість природних вод., зокрема необхідно:

- 1) *ознайомити студентів з кругообігом речовин у природі й накопичення відходів у техносфері;*
- 2) *виокремити вміст хімічних елементів у ґрунті та шляхи їх надходження у природні води;*
- 3) *ознайомити студентів із особливостями використання добрив, пестицидів і стічних вод у сільському господарстві;*
- 4) *ознайомити студентів з методиками розрахунку виносу солей, добрив і пестицидів з сільгоспугідь;*
- 5) *навчити студентів оцінюванню впливу агрохімічних засобів на хімічний склад поверхневих вод.*

Виконання поставлених завдань дозволять випускнику досягти наступних компетенцій:

- *Вміння виявляти, ставити, вирішувати проблеми та приймати обґрунтовані рішення в професійній діяльності (ЗК-2);*
- *Здатність працювати в міжнародному контексті та в глобальному інформаційному середовищі за фахом (ЗК- 4);*
- *Вміння розробляти та управляти проектами в науках про Землю, оцінювати та забезпечувати якість робіт, що виконуються (ЗК-7);*

- Розуміння необхідності дотримання норм авторського і суміжних прав інтелектуальної власності; сприйняття державної та міжнародної систем правової охорони інтелектуальної власності (ФК-1);
- Володіння сучасними методами досліджень, які використовуються у виробничих та науково-дослідницьких організаціях при вивченні гідросфери та її компонентів (ФК-4);
- Уміння застосовувати наукові знання і практично втілювати їх для розробки та впровадження планів управління районами річкових басейнів, проведення моніторингу стану водних об'єктів, складання схем комплексного використання водних ресурсів (ФК-6);
- Вміння формулювати задачі моделювання, створювати моделі об'єктів і процесів у гідросфері та її складових із використанням математичних, картографічних методів і геоінформаційних технологій (ФК-7).

5. Результати навчання за дисципліною

Результат навчання (1. знати; 2. вміти; 3. комунікація; 4. автономність та відповідальність)		Форми (та/або методи і технології) викладання і навчання	Методи оцінювання та пороговий критерій оцінювання (за необхідності)	Відсоток у підсумковій оцінці з дисципліни
Код	Результат навчання			
1.1	Біогеохімічний кругообіг елементів у природному середовищі	лекція, практична робота	тест, бліц опитування	30%
1.2	Баланс поживних речовин у ґрунті. Вбирна здатність ґрунту. Ґрунтовий розчин			
1.3	Класифікація добрив. Азотні, фосфорні, калійні мінеральні добрива. Винос добрив водами поверхневого стоку			
1.4	Хімічна класифікація пестицидів. Агрохімічна токсикологія			
1.5	Стійкість пестицидів у довкіллі. Винос пестицидів водами поверхневого стоку			
2.1	Систематизація матеріалів про вміст хімічних елементів у ґрунті	практична робота	звіт з практичної роботи, іспит	30%
2.2	Освоєння методів оцінки виносу хімічних речовин з поверхневим стоком (лабораторний, вегетативний, лізиметричний, польовий)			
2.3	Встановлення співвідношення виносу біогенних елементів поверхневим і ґрунтовим стоком			
2.4	Освоєння методик оцінки виносу хімічних речовин на зрошуваних сільгоспугіддях			
3.1	Демонструвати навички ефективної міжособистісної взаємодії та командної роботи.	практична робота		20%
3.2	Демонструвати вміння використовувати інформаційні і комунікаційні технології			
4.1	Демонструвати здатність вчитися і бути сучасно навченим	самостійна робота	виконання практичних аналітично-розрахункових робіт, звіти за результатами самостійної роботи	20%
4.2	Виконувати пошук та опрацювання різних джерел географічної інформації			

6. Співвідношення результатів навчання дисципліни із програмними результатами навчання (необов'язково для вибіркових дисциплін які не входять до блоків спеціалізації)

Програмні результати навчання	Результати навчання з дисципліни												
	1.1	1.2	1.3	1.4	1.5	2.1	2.2	2.3	2.4	3.1	3.2	4.1	4.2
Розробляти, керувати та управляти проектами в галузі гідрології, оцінювати і забезпечувати якість робіт (ПРН-4)	+	+	+	+	+								
Знати сучасні методи дослідження гідрології і вміти їх застосовувати у виробничій та науково-дослідницькій діяльності (ПРН-7)						+	+	+	+				
Ідентифікувати та класифікувати відомі і реєструвати нові об'єкти в складі гідросфери, їхні властивості, явища та процеси, їм притаманні (ПРН-13).										+	+	+	+

7. Схема формування оцінки

Схема формування оцінки: рівень досягнення всіх запланованих результатів навчання визначається за результатами написання письмових контрольних робіт та під час приймання звітів з лабораторних робіт.

Питома вага результатів навчання у підсумковій оцінці за умови її опанування на належному рівні така:

1. результати навчання – **1 (знання РН 1.1-1.5)** – до 30%;
2. результати навчання – **2 (вміння РН 2.1-2.4)** - до 30%;
3. результати навчання – **3 (комунікація РН 3.1-3.2)** - до 20%;
4. результати навчання – **4 (автономність та відповідальність РН 4.1-4.2)** - до 20%.
- 5.

7.1. Форми оцінювання студентів

У курсі передбачено **2 змістовні частини**. Заняття проводяться у вигляді лекцій та лабораторних занять. Завершується дисципліна – **іспитом**.

Упродовж семестру, після завершення відповідних тем, проводяться тематичні письмові контрольні роботи із відкритими питаннями.

- **Семестрове оцінювання** здійснюється за модульно-рейтинговою системою.

У змістовий модуль 1 (ЗМ1) входять теми 1 - 4, а у змістовий модуль 2 (ЗМ2) – теми 5 - 7.

Обов'язковим для іспиту є написання контрольних робіт за ЗМ, виконання всіх практичних робіт.

Оцінювання за формами контролю:

	ЗМ1		ЗМ2	
	<i>Min. – 18 балів</i>	<i>Max. –30 балів</i>	<i>Min. – 18 бал</i>	<i>Max. –30 балів</i>
Усна відповідь	„3” x 1 = 3	„5” x 1 = 5	„3” x 1 = 3	„5” x 1 = 5
Практична робота	„2” x 2 = 4	„5” x 2 = 10	„2” x 2 = 4	„5” x 2 = 10
Модульна контрольна робота* 1	„11” x 1 = 11	„15” x 1 = 15		
Модульна контрольна робота 2			„11” x 1 = 11	„15” x 1 = 15
<p>„3” – мінімальна/максимальна оцінку, яку може отримати студент. ¹ – мінімальна/максимальна залікова кількість робіт чи завдань. * – усі модульні контрольні роботи (МКР) мають розрахунково-аналітичний характер.</p>				

Для студентів, які набрали сумарно меншу кількість балів ніж *критично-розрахунковий мінімум – 36 балів* для одержання допуску до іспиту обов'язковою умовою є написання рефератів на недостатньо засвоєні теми.

У випадку відсутності студента з поважних причин відпрацювання та перездачі МКР здійснюються у відповідності до «Положення про порядок оцінювання знань студентів при кредитно-модульній системі організації навчального процесу» від 31 жовтня 2010 року.

- Підсумкове оцінювання у формі екзамену: максимальна кількість балів на іспиті - 40 балів, мінімальна кількість балів, які додаються до семестрових – 24 бали (*60% максимальної кількості балів, відведених на іспит*).

Студенти, які набрали впродовж семестру сумарно меншу кількість балів ніж *критично-розрахунковий мінімум – 20 балів* до складання іспиту не допускаються. Рекомендований мінімум для допуску до іспиту – **36 балів**.

При простому розрахунку отримаємо:

	Змістовий модуль 1	Змістовий модуль 2	<i>Іспит</i>	Підсумкова оцінка
Мінімум	18	18	24	60
Максимум	30	30	40	100

7.2 Організація оцінювання:

Оцінювання здійснюється впродовж семестру для усіх видів робіт, включаючи і самостійну роботу .

За змістовим модулем 1 (ЗМ1), до якого входять 1 – 4 теми, оцінювання виконується у *терміні – до 15 жовтня*,

За змістовим модулем 2 (ЗМ2), до якого входять 5 – 7 теми, оцінювання виконується у *терміні – до 1 грудня*;

- практичні роботи здаються до **15 грудня***.

*- оцінка за практичні роботи, подані не в зазначений термін, знижується на 1 бал за кожен день запізнення до мінімальної, передбаченої пунктом 7.1.

7.3 Шкала відповідності оцінок

Відмінно / Excellent	90-100
Добре / Good	75-89
Задовільно / Satisfactory	60-74
Незадовільно / Fail	0-59

8. Структура навчальної дисципліни «Агрохімічні засоби в природних водах».

Тематичний план лекцій і практичних занять

№ п/п	Назва теми	Кількість годин		
		лекції	практичні	самостійна робота
ЗМ 1. Загальні положення про агрохімічні засоби, їх використання				
1	Вступ. Тема 1. Предмет і методи дослідження	2	18	4
2	Тема 2. Застосування агрохімічних засобів у землеробстві	6		16
3	Тема 3. Застосування пестицидів у сільському господарстві	4		16
4	Тема 4. Використання стічних вод та їх осадів для зрошення і удобрення	6		16
	<i>Модульна контрольна робота 1</i>	1		
ЗМ 2. Оцінювання впливу агрохімічних засобів на якість природних вод				
7	Тема 5. Роль мінеральних добрив у зміні глобальних потоків біогенних елементів	6	16	24
8	Тема 6. Винос хімічних елементів з сільгоспугідь	6		25
9	Тема 7. Оцінка і класифікація якості води	4		24
	<i>Модульна контрольна робота 2</i>	1		
	ВСЬОГО	34	34	141

*Примітка: теми, винесені на самостійне вивчення

Загальний обсяг 210 год., в тому числі:

Лекцій – **34 год.**

Практичні заняття - **34 год.**

Консультації - **1 год.**

Самостійна робота - **141 год.**

9. Рекомендовані джерела

Основні

1. Агроекологія. / За ред. М.М.Городнього. – К.: Наукова думка, 1993.
2. Агроекологія: теорія та практика. / Під ред. В.М.Писаренка. – Полтава.: ІнтерГрафіка, 2003 р.
3. Агрохімія / За ред. М.М. Городнього. – К.: ТОВ Алефа, 2003.
4. Хільчевський В.К. Агрогідрохімія. – К.: ВПЦ “Київ. ун-т”, 1995.
5. Хільчевський В.К. Роль агрохімічних засобів у формуванні якості вод басейну Дніпра. – К.: ВПЦ “Київ. ун-т”, 1996.
6. Хільчевський В.К., Забокрицька М.Р., Кравчинський Р. Л. Екологічна стандартизація та запобігання впливу відходів на довкілля : навч. пос. – К. : ВПЦ “Київ. ун-т”, 2019.

Додаткові

1. Балюк С.А., Кукоба П.І., Чаусова Л.О., Мірошніченко Л.Г. Забруднення природних вод і ґрунтів біогенними елементами і фтором, шляхи його зменшення. – Агрохімія і ґрунтознавство. Вип. № 54, 1992.
2. Довідник з агрохімічного та агроекологічного стану ґрунтів України / Під ред. В.С.Носка, Б.С.Пристера, М.В.Лободи. – К.: Урожай. 1994.
3. Екологічна оцінка якості поверхневих вод суші та естуаріїв України: Методика. КНД 211.1.4.010-94. – К., 1994.
4. Назаренко І.І., Польчина С.М., Нікорич В.А. Ґрунтознавство. – Чернівці: Книги ХХІ, 2004.
5. Саєт Ю.Е., Ревич Б.А., Янин Е.П. и др. Геохимия окружающей среды. – М.: Недра, 1990.
6. Сніжко С.І. Оцінка та прогнозування якості природних вод: Підручник. – К.: Ніка-Центр, 2001.
7. Хільчевський В.К. Методичні аспекти впливу сільськогосподарського виробництва на хімічний склад річкових вод. // Вісн. Київ ун-т. Хіміко-біологічні науки та науки про Землю. – 1991, №4.
8. Хільчевський В.К. Сполуки азоту і пестициди в природних водах України // Меліорація і водне господарство. – 1993, вип. 79.
9. Хільчевський В.К., Савицький В.М., Чеботько К.О., Сніжко С.І., Курінний І.Л. використання осадів стічних вод у сільському господарстві. – К.: ВПЦ «Київ. ун-т», 1997.